

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Миглена Иванова Симонска - Цацова, катедра „Логопедия“, Факултет „Обществено здраве, здравни грижи и спорт“, Югозападен университет „Неофит Рилски“, Благоевград

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научната степен **„доктор“** по професионално направление 7.4. Обществено здраве (Логопедия)
на тема **„Оценка на разбираемостта на речта при лица с придобита дизартрия“**

Автор на дисертационния труд: Радостина Георгиева Костова, редовен докторант към катедра „Логопедия“, Факултет „Обществено здраве, здравни грижи и спорт“, Югозападен университет „Неофит Рилски“, Благоевград

Със заповед № 2640 на Ректора на ЮЗУ „Неофит Рилски“ съм определена за член на Научно жури в процедура за защита на дисертационен труд на тема „Оценка на разбираемостта на речта при лица с придобита дизартрия“, професионално направление 7.4. Обществено здраве (Логопедия) с автор Радостина Костова. Тя е зачислена като редовен докторант към катедра „Логопедия“ през януари 2017 година и отчислена с право на защита през 2020 година. На първото заседание на Научното жури ми бе възложено да изготвя становище.

1. Актуалност на темата на дисертационния труд

Дизартрията е едно от най-често срещаните придобити комуникативни нарушения, проявяващо се както с прогресивен, така и с непрогресивен характер. Нарушението е част от симптоматиката при редица социално значими заболявания като болест на Паркинсон, множествена склероза, хорей на Хънтингтон, амиотрофична латерална склероза и др. Но като цяло, може да се твърди, че с най-голяма честота се среща в непрогресивна форма при състояния след проява на инсулти (от 8-60%). Имайки предвид ежегодното увеличаване на случаите на инсулт у нас (около 50 000 случая за изминалата година по данни на НСИ), е видно, че при тези лица вероятността да се прояви дизартрия е висока. За съжаление в България логопедичната помощ на такива лица е строго лимитирана и не попада в общоприетите здравни пакети за оказване на рехабилитация. Това е и една от причините за слабото развитие на изучаването на това нарушение за българската популация. В световен аспект са налице множество публикации, които насочват вниманието към факта, че една от основните цели на логопедичното въздействие при дизартрия е да подобри разбираемостта на речта, чрез което индивидът да бъде социално активен. Подобно изследване у нас не е провеждано. Това е и основание да

определя темата на дисертационния труд като актуална и значима в теоретичен и практико-приложен аспект.

2. Съдържание и качества на дисертационния труд

2.1. Съдържание на дисертационния труд

Дисертационният труд е с обем 150 страници (от тях 13 стр. приложения) и включва следните самостоятелно обособени части: съдържание, използвани съкращения, увод, първа глава – литературен обзор, втора глава – организация на изследването, трета глава – резултати и анализ на резултатите от научното изследване, заключение, изводи, препоръки, приноси, библиография, приложения – 6 на брой.

Съдържателният аспект на дисертацията е много добре обоснован още в увода, в който докторантката много добре се аргументира за причините, довели до нейното разработване от гледна точка на социална значимост, актуалност и научна значимост.

2.2. Съдържание и качества на теоретичната част

В първа глава докторантката разглежда дизартрията в следните аспекти: исторически аспект от развитие на изучаване на нарушението, дефиниции, класификации, подформите на дизартрия с тяхната етиология, патогенеза и симптоматика, методите за оценка на разбираемостта на речта, базирани на ICF модела на СЗО. В строга последователност, базирайки се на интерпретацията на 174 източника, от които 29 на кирилица, и 145 на английски език, тя умело дискутира посочените в логическа последователност теми и подтеми. Тук може да се посочи, че докторант Р. Костова успешно борава с научната терминология. Разгледани са основните и съвременни публикации на редица водещи учени като Aronson, Brookshire, Darley, Duffy, Kent, Strand, Yorkston и др., доказващи нейната висока осведоменост по тематиката на дисертацията. Сравнителният анализ на научните постижения е подкрепен от ясна авторска позиция от страна на Р. Костова. Оценявам високо частта, в която се разглеждат всички публикувани стандартизирани тестове и материали, включващи оценяването на разбираемостта на речта при дизартрия, както и пречупването на разбираемостта на речта през призмата на ICF модела и най-вече по отношение на влиянието на нарушената речева моторна функция над качеството на живот на индивида. Изводите в края на първа глава обобщават анализа по всяка точка от литературния обзор и напълно обосновано насочват към разработването на експерименталния инструментариум в следващата глава.

2.3. Съдържание и качества на експерименталната процедура

Структурно втора глава съдържа цел, задачи, етапи, контингент, концепция и хипотези на научното изследване, както и експерименталната процедура. В отделни подточки са разграничени методите на научното изследване и методите за статистическа обработка и анализ на данните от изследването. Контингентът е подбран правилно, представен е нагледно в табличен вид и отговаря на изискванията за обективност на статистическата обработка на данните. Оценявам високо големия брой изследвани лица (80 на брой), включени в експерименталното изследване, имайки предвид ограниченията при намиране на лица с тази патология, поради липсата на клинични заведения за оказване на логопедична помощ на възрастни.

Дизайнът на изследването е подчинен на концепцията. Представен е изключително информативно. Тестовете и методите за диагностика на дизартрия, в това число и на разбираемостта на речта, са подбрани правилно. Frenchay Dysarthria Assessment Second edition/FDA-2 (Enderby & Palmer, 2008) и Assessment of Intelligibility of Dysarthric Speech/AIDS (Yorkston & Beukelman, 1984) са едни от най-използваните научно базирани методи за диагностика на дизартрия в световен аспект. Допълването на диагностичния инструментариум със специализирани технологични средства като Sona Speech за оценка на речевите сигнали от лицата, MAICO Diagnostic MA27 за тонална аудиометрия допълват обективността на изследването. Заслужава внимание и включването на студенти в процеса на субективното оценяване на разбираемостта на речта за доказване на обективността на получените от този субтест данни. Правилно са подбрани и методите за статистическа обработка на данните - тестът на Ман-Уитни, тестът на Крушкел-Уолис и дескриптивната статистика, чрез които следва да се докаже хипотезата на научното изследване и да се търси връзката между вида дизартрия и степента на тежест на разбираемостта на речта.

2.4. Съдържание и качества на трета глава

В трета глава са представени резултатите от научното изследване и техния анализ. Последователно се разглеждат данните от приложението на всеки от субтестовете на теста Frenchay Dysarthria Assessment Second edition (FDA-2). Радостина Костова демонстрира високо ниво на владение на тестовете за статистическа обработка при интерпретирането на данните от изследването, като търси връзката както по отношение на нивото на увреждане на функциите, така и между степента на увреждане спрямо формата на дизартрия. Всички стойности са представени нагледно в таблици, графики и фигури. Интерпретационният анализ е изключително изчерпателен и е допълнен със сравнение на научните постижения в световен аспект.

В следващата част, свързана с оценката на разбираемостта на речта отново се откроява високата осведоменост при сравнителния анализ на данните с тези от научната литература и се затвърждава мнението ми за уменията на докторантката при интерпретирането на стойностите от тестовете

за рангова корелация и сравнение на независими извадки, като тя сравнява собствените резултати с тези, получени от оценителите с оглед на тяхната достоверност. Тази прецизност при анализа и произтичащите от него изводи и обобщения могат да се определят като приносен елемент в теоретичен и практико-приложен аспект. Получените данни от оценяването на разбираемостта на речта на ниво думи, изречение и разговор дават основание за отхвърляне на нулевата хипотеза и доказване на алтернативната, че степента на разбираемост на речта зависи от формата на дизартрия.

Направените в края на дисертацията изводи произтичат от получените резултати и анализ в трета глава. Те са основание за последващите препоръки от научно-изследователски и практико-приложен характер, свързани с необходимостта от оценяване на разбираемостта на речта при придобитата дизартрия, като един от основните фактори, ограничаващи комуникацията и рерадаптацията на индивида.

Определям дисертационният труд за актуален и приемам посочените от докторант Радостина Костова приноси, свързани с адаптирането и приложението специализиран инструментариум за диагностика на придобитата дизартрия и определянето на взаимовръзката между формата на дизартрия и степента на разбираемост на речта.

3. Автореферат и публикации

Авторефератът отразява коректно и точно съдържанието на дисертационния труд, като акцентува над получените от научното изследване резултати. Представени са три на брой публикации в специализирани издания, което напълно покрива минималните наукометрични показатели за придобиване на ОНС „Доктор“ в област 7. Здравеопазване и спорт.

4. Заключение

Като се основавам на гореизложеното, определям представения дисертационен труд на тема: „Оценка на разбираемостта на речта при лица с придобитата дизартрия“ като оригинален и актуален, който е основан на достоверни данни и произтичащи от тях изводи и препоръки. Налице са необходимите публикации. Дисертационният труд и представените документи по процедурата отговарят на изискванията за придобиване на ОНС „Доктор“ съобразно ЗРАСРБ, Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и на ВПРАС на ЮЗУ „Н. Рилски“.

Препоръчвам на специализираното научно жури да присъди образователната и научна степен „Доктор“ в професионално направление 7.4. Обществено здраве (Логопедия) на Радостина Георгиева Костова.

15.01.2021 г.

Изготвил становището:

гр. Благоевград

/доц. д-р М. Симонска-Цацова/